דוחה הגמרא: **לֹא**, מדובר במשנה שההתחייבות נעשתה **בְּשִׁטְרֵי פְּסִיקְתָּא** – שטרות שבהם החתן והכלה פוסקים את התנאים וההתחייבויות שביניהם, ושטרות אלו נעשים במעמד עדים ובחתימתם. ואם תשאל אם כן הדבר פשוט שהבעל יהיה מחויב לאשתו ככל שהתחייב לה, יש לומר, שהמשנה באה להשמיע שגם באופן שלא עשה קנין על כך, ההתחייבות חלה, **וְכִדְרַב גִּידֵּל, דְּאָמַר רַב רַב**, שאל אבי הכלה את אב החתן, **כַּמָּה אַתָּה נוֹתֵן לְבִנְךָ**, והשיב, **כָּךְ וְכָךְ**, חזר אבי החתן ושאל את אבי הכלה **וְכַמָּה אַתָּה נוֹתֵן לְבִתְּךָ**, והשיב, **כָּךְ וְכָךְ**, ולאחר מכן **עָמְדוּ וְקִידְּשׁוּ** – עמד החתן וקידש את הכלה, **קָנוּ** – התחייבויותיהם זה לזה, ואף בלא שעשו קנין לקיים את ההתחייבויות, שכן **הֵן הֵן הַדְּבָרִים חֲנֻקְנִין בְּאַמִּירָה** – בדיבור בלבד בלא קנין.

הגמרא מביאה ראיה נוספת לדברי רבי יוחנן: **תָּא שְׁמַע** ראיה מדברי המשנה בבכורות (נא.), אדם שיש לו בן בכור וצריך לפדותו, **כָּתַב** בשטר **לְכֹהֵן, שֶׁאֲנִי חַיָּיב לְךָ חָמֵשׁ סְלָעִים** – ונתן את השטר לכהן בפני עדים, **חַיָּיב לִיתֵּן לוֹ חָמֵשׁ סְלָעִים וּבְנוֹ אֵינוֹ פָּדוּי**. ולכאורה הטעם שאין בנו פדוי הוא משום שעל ידי שמסר לו השטר נתחייב לו חוב חדש, וכשנותן לו חמש סלעים הוא בשביל פרעון החוב ולא משום פדיון בנו. ואם כן ישנה ראיה מכאן לשיטת רבי יוחנן שלמסירת השטר יש תוקף כאילו אמר לעדים 'אתם עדיי', שהרי המשנה מחייבתו ליתן לכהן כפי שהתחייב לו בשטר.

הגמרא דוחה ראיה זו: **שָׁאנֵי הָתָם** – שונה הדבר האמור לגבי פדיון הבן, **דְּמֻשְׁעָבֶד לֵיהּ מֵרֵאוֹרַיְיתָא** – ששם הוא משועבד מן התורה לתת לכהן חמש סלעים עבור פדיון בנו, כלומר, מה שהשטר מועיל לחייבו אין זה משום שנחשב הודאה על חיוב, אלא משום ששטר כזה שמשועבד מן התורה נחשב כשטר גמור שחתמו עליו עדים.

מקשה הגמרא: **אִי הָכִי** – אם אכן מדובר בשטר התחייבות על החיוב שמוטל עליו מן התורה, **אַמַּאי כָּתַב** – לאיזה צורך כתב האב את השטר. מתרצת הגמרא: **כְּדֵי לְבָרֵר לוֹ כֹּחַן מסוים**, שלו הוא מתחייב לתת דמי פדיון בנו. מקשה הגמרא: **אִי הָכִי** – אם אכן הטעם הוא משום שמשעובד מן התורה והרי זה כמעיד עדים וחותמים, **בְּנוֹ אַמַּאי אֵינוֹ פָּדוּי**. מתרצת הגמרא: **כִּדְעוּלָּא, דְּאָמַר עוּלָּא, דִּבֵּר תּוֹרָה הבן פָּדוּי לְכַשֶּׁיִּתֵּן** האב לכהן את החמש סלעים, **וּמַאי טַעְמָא אָמְרוּ חכמים במשנה בְּנוֹ אֵינוֹ פָּדוּי, גְּזִירָה שָׁמָּא יֹאמְרוּ פּוֹדִין בִּשְׁטָרוֹת** – משום גזירת חכמים כדי שלא יחליפו בין שטר זה לשאר שטרי חוב שכתוב בהם שאחרים חייבים ממון לאבי הבן, שהדין הוא שאם נתנם אבי הבן לכהן עבור פדיון בנו, אין בנו פדוי, לכן אמרו שאף בשטר זה אין בנו פדוי כלל, ואף לכשיתן.

הגמרא מנסה לתלות את מחלוקתם של רבי יוחנן וריש לקיש במחלוקת תנאים אחרת: **אָמַר רָבָא כְּתַנָּאֵי** – רבי יוחנן וריש לקיש נחלקו במחלוקת התנאים ששנינו במסכת בבא בתרא (קעה:), **עֶרֶב הַיּוֹצֵא אַחַר חֲיתוּם שְׁטָרוֹת** – ערב ששמו כתוב בשטר ההלואה אחרי חתימת העדים, כלומר שלאחר שהעדים חתמו על השטר כתב הסופר 'פלוני ערב', ופלוני זה מודה שהוא ערב, **גּוֹבֶה** המלוה **מִמְּנֻכָּסִים בְּנֵי חוֹרִין** של הערב, שכיון שחתימתו היתה אחר כתיבת השטר, על כן אין זה אלא כערבות בעל פה שאין המלוה גובה אלא מנכסים בני חורין. וכן **מַעֲשֶׂה בָּא לִפְנֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, וְאָמַר גּוֹבֶה מִמְּנֻכָּסִים בְּנֵי חוֹרִין. אָמַר לוֹ בֶּן נַנָּס** – לרבי ישמעאל, **אֵינוֹ גּוֹבֶה לֹא מִמְּנֻכָּסִים בְּנֵי חוֹרִין וְלֹא מִמְּנֻכָּסִים מְשׁוּעְבָּדִים. אָמַר לוֹ** רבי ישמעאל לבן ננס, **לָמָּה** לא יוכל לגבות, שהרי אף אם שטר זה אינו נחשב הודאה על הערבות בשעת ההלואה, מכל מקום יש כאן התחייבות חדשה של ערבות. **אָמַר לוֹ, חֲרֵי שֶׁהָיָה** המלוה **חוֹנֵק אֶת חֲבֵירוֹ** הלוה **בַּשּׁוּק, וּמָצָא חֲבֵירוֹ** [אדם שלישי] **וְאָמַר לוֹ** [לאדם השלישי] **תֵּן לוֹ חֲנַק וַאֲנִי אֶתֵּן לְךָ** את מה שהוא חייב לך, **פָּטוּר** – אינו נעשה ערב בהלואה זו, לפי **שֶׁלֹּא עַל אֱמוּנָתוֹ** [של האדם השלישי] **הִלְוָהוּ** המלוה ללוה, שהרי התחייבות הערב היתה לאחר נתינת ההלואה, ואף כאן היות והערבות נכתבה בשטר לאחר נתינת ההלואה, אין היא מועילה ליצור התחייבות חדשה. וטוען רבא, **לֵימָא רַבִּי יוֹחָנָן דְּאָמַר כְּרַבִּי יִשְׁמָעֵאל וְרֵישׁ לָקִישׁ דְּאָמַר כְּבֶן נַנָּס** – שמא נאמר שרבי יוחנן סובר כרבי ישמעאל וריש לקיש סובר כבן ננס, שהרי דברי רבי יוחנן שמסירת שטר שאינו חתום בפני עדים נחשבת הודאה המחייבת, מתאימים לשיטת רבי ישמעאל, שאף הוא סובר ששטר הודאה שאינו חתום שנמסר בפני עדים מחייב את הערב, ואילו דברי ריש לקיש בשיטת בן ננס נאמרו שאף הוא סובר שאין אפשרות להתחייב על ידי מסירת שטר בפני עדים.

הגמרא דוחה את דברי רבא: **אֲלִיבָּא דְּבֶן נַנָּס כּוּלֵּי עָלְמָא לֹא פְּלִינִי** – הכל מודים שלפי בן ננס שטר שאינו חתום שנמסר בפני עדים אינו נחשב הודאה המחייבת, שהרי אפילו לגבי ערב ששיעבודו הוא מן התורה סובר בן ננס שאינו יכול להתחייב באופן זה, כל שכן לענין דינו של רבי יוחנן שאין לו כל שיעבוד לחבירו מן התורה.

אגרות קודש

ב"ה, כ' אייר, תשי"ט

ברוקלין.

הוו"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ מו"ה מנחם שי'

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מט"ז אייר עם המצורף אליו ות"ח על טרחתו לשלוח לי העתק המכתב חוזר וכו' אף שכמדומה ישנו אצלי אבל אין הזמן גרמא עתה לחפש.

מענין מ"ש שנמצא בת"א בנו של חסיד שלמד אצל אדמו"ר הצ"צ ונמצאים אצלו כמה ביכלעך כתבים או הנחות ששמע אביו, בודאי יתענין בזה וישיגם, שהרי לפעמים קרובות במה שציינו השומעים עצמם, ישנן הוספות חשובות, וק"ל. ות"ח מראש על טרחתו בכל האמור.

מכתבי מענה על מכתבו הקודם בטח נתקבל בעתו, ויהי רצון שיבשר טוב בכל אותן הנקודות שכתבו וענו.

בברכה לבשו"ט.

כִּי פְּלִיגִי אַלִּיבָּא דְּרַבִּי יִשְׁמָעֵאל – כאשר נחלקו רבי יוחנן וריש לקיש בשיטת רבי ישמעאל הוא שנחלקו. מבארת הגמרא: רַבִּי יוֹחָנָן כְּרַבִּי יִשְׁמָעֵאל – דברי רבי יוחנן בודאי יכולים להאמר בשיטת רבי ישמעאל, שהרי הוא מחייב לוה המודה בשטר שאינו חתום, וכל שכן שמחייב ערב באופן זה. וְרֵישׁ לָקִישׁ יאמר לך, עַד כָּאן לֹא קָאָמַר רַבִּי יִשְׁמָעֵאל את דינו הָתָם – שם, לענין ערב שמשתעבד, אֲבָל משום דְּשַׁיָּיךְ לֵיהּ לְשִׁיעְבּוּדָא דְּאוֹרַיְיתָא – שהוא יכול להשתעבד מן התורה, אפילו בדברים ללא קנין, אֲבָל הָכָא – כאן לגבי לוה לֹא שַׁיָּיךְ שִׁיעְבּוּדָא דְּאוֹרַיְיתָא – אינו יכול להשתעבד מן התורה בדברים ללא קנין, ואף רבי ישמעאל מודה שאין הוא מתחייב לחבירו.

* * *

הגמרא שבה לדינו של רב גידל אמר רב: גּוּפָא, אָמַר רַב גִּידֵּל אָמַר רַב, 'כַּמָּה אַתָּה נוֹתֵן לִבְנִךָ כָּךְ וְכָךְ, וְכַמָּה אַתָּה נוֹתֵן לְבִתְּךָ כָּךְ וְכָךְ, עָמְדוּ וְקִדְּשׁוּ קָנוֹ, הֵן הֵן הַדְּבָרִים הַנִּקָּנִים בַּאֲמִירָה'. אָמַר רָבָא, מְסַתַּבְרָא מִילְּתָא דְּרַב – מסתבר שדברי רב נאמרו בְּקִידּוּשֵׁי בִּתּוֹ נַעֲרָה דְּקָא מָטֵי הָנָאָה לִידֵיהּ – שבאה הנאה ליד האב והיינו כסף קידושיה, ובהנאה זו, גמר בליבו להקנות ככל שהתחייב לתת לבתו, אף בלא שקנו מידו. אֲבָל בּוֹגֶרֶת שכסף קידושיה לעצמה, דְּלָא מָטֵי הָנָאָה לִידֵיהּ – שלא באה הנאה לידו, לֹא יועיל קנין בדברים בלא שיקנו מידו. מסיים רבא את דבריו ואומר, וְהָאֱלֹהִים – לשון שבועה אָמַר רַב את דינו אֲפִילּוּ בקידושי ביתו בּוֹגֶרֶת, דְּאִי לֹא תֵּימָא הָכִי – שאם לא תאמר כן, יקשה, אֲבִי הַבֵּן דהיינו אבי החתן מַאי הָנָאָה אָתָא לִידֵיהּ – איזו הנאה באה לידו בשעת הקידושין, הרי הוא לא מקבל מאומה, ואם כן כיצד הוא גומר בדעתו להקנות, ובהכרח שהתחייבות חלה אף ללא קבלת הנאה ממונית. אֶלָּא טעם הדבר הוא, דִּבְהַהִיא הָנָאָה דְּקָמְיַיתְנִי אַהֲדָדֵי – שבאותה הנאה שיש להם מחמת נישואי בניהם, נָמְרֵי וּמַכְנֵי לַהֲדָדֵי – גומרים בדעתם להקנות זה לזה, ואין צריך לעשות קנין.

הגמרא מביאה נידון השייך לדברי רב גידל: אָמַר לֵיהּ רָבִינָא לְרַב אַשֵׁי, דִּבְרֵים הַלָּלוּ – ההתחייבויות של הורי החתן והכלה שניתנו בדיבור בלא שעשו על כך קנין, נִיתְּנוּ לִיכָּתֵב אוֹ לֹא נִיתְּנוּ לִיכָּתֵב – האם התירו חכמים להעלותם על הכתב אם רוצים להחתים עדים על גבי השטר, כלומר, האם חכמים נתנו לדברים בלא קנין שחתמו עליהם עדים תוקף של שטר לענין לגבות מנכסים משועבדים, או שלא נתנו חכמים לדברים אלו תוקף של שטר, ואם כן אין רשות לכותבם, מחשש שמא יבואו לגבות בו ממשועבדים שלא כדין.

רב אשי פושט את הספק: אָמַר לֵיהּ, לֹא נִיתְּנוּ לִיכָּתֵב, שכן לא נתנו חכמים כח לדברים הללו, ואף כשחותמים עליהם עדים אין להם רשות לגבות מן הנכסים המשועבדים כיון שלא עשו קנין, ואם נתיר להם לכתוב ולהחתים עדים בשטר יבואו לגבות אף מנכסים משועבדים שלא כדין.

רבינא מקשה על רב אשי: אֵיתִיבֵיהּ – הקשה רבינא ממשנתינו, הַפְּקָחִין הָיוּ כּוֹתְבִין כשהיו מתחייבים על המזונות של בנות נשותיהם 'עַל מְנָת שֶׁאָזוֹן אֶת בִּתֵּךְ חָמֵשׁ שָׁנִים כָּל זְמַן שֶׁאַתְּ עִמִּי', הרי שהתחייבות זו שהתחייב הבעל לאשתו, שלדברי הגמרא (לעיל ע"א) נעשתה בשטרי פסיקתא, ניתנת להיכתב. מתרצת הגמרא: מַאי – מה הפירוש 'כּוֹתְבִין' האמור במשנה, 'אוֹמְרִים'. הגמרא תמהה: וְכִי קָרֵי לֵיהּ לַאֲמִירָה כְּתִיבָה. משיבה הגמרא: אֵין – אכן. וְהָתְנַן – וכפי ששנינו במשנה (לעיל פג.) הַכּוֹתֵב לְאִשְׁתּוֹ דִּין וּדְבָרִים אֵין לִי בְּנָכְסַיִךְ, וְתַנֵּי רַבִּי חִיָּיא – רבי חייא היה שונה בברייתא דין זה בלשון הָאוֹמֵר לְאִשְׁתּוֹ, הרי שדרך התנא לקרוא ל'אמירה' 'כתיבה'.

קושיה נוספת על רב אשי: תָּא שְׁמַע ראיה לדין זה מהמשנה (כ"ב קסז:), אֵין כּוֹתְבִין שְׁטָרֵי אֵירוּסִין וְנִשּׂוּאִין אֶלָּא מִדַּעַת שְׁנֵיהֶם, ומשמעות המשנה הָא [–אבל] מִדַּעַת שְׁנֵיהֶם כּוֹתְבִין, מַאי לַאו שְׁטָרֵי פְּסִיקְתָא – האם אין כוונת המשנה, ל'שטרי פסיקתא' ונמצא שדברים אלו ניתנו להיכתב ודלא כרב אשי. דוחה הגמרא: לֹא, אין כוונת המשנה לשטרי פסיקתא, כי אם לִשְׁטָרֵי אֵירוּסִין מַמָּשׁ, דהיינו השטר שבו מקדש הבעל את אשתו, שכותב בשטר 'הרי את מקודשת לי' ומוסרו לה. כְּדְרַב פָּפָּא וְרַב שְׁרַבְיָא – וכשיטתם של חכמים אלו, דְּאִיתְּמַר, כָּתְבוּ לאשה שטר קידושין לִשְׁמָהּ של האשה המתקדשת, וְשָׁלְחָה מִדַּעְתָּהּ, רַבָּה וְרַבִּינָא אָמְרֵי מְקוּדֶּשֶׁת. רַב פָּפָּא וְרַב שְׁרַבְיָא אָמְרֵי אֵינָהּ מְקוּדֶּשֶׁת. ואם כן אפשר לומר שהמשנה באה ללמד כדברי רב פפא ורב שרביא.

קושיא נוספת על רב אשי: תָּא שְׁמַע, ששנינו במשנתינו, מֵתוּ הבעלים של האשה, בְּנוֹתֵיהֶן וְיִוּוּנוֹת מְנֻכָּסִים בְּנֵי חוֹרִין, וְהֵיא [–בת האשה] יִוּוּנֶת מְנֻכָּסִים מְשׁוּעְבָּדִים, מִפְּנֵי שֶׁהֵיא כְּבַעֲלַת חוֹב, ועל כרחך שיש לה שטר שאם לא כן כיצד תגבה מנכסים משועבדים, ונמצא איפוא שדברים אלו ניתנו להיכתב. דוחה הגמרא: הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן – כאן במשנתינו, במה אנו עוסקים, בְּשֶׁקָּנוּ מִיָּדוֹ – שקבלו הערים קנין סודר מידי הבעלים על התחייבותם, ובאופן זה ודאי ניזונות מנכסים משועבדים וכותבים שטר לכתחילה.

מקשה הגמרא: אִי הָכִי – אם אכן משנתינו עוסקת באופן שהבעלים עשו קנין על התחייבותם בְּנוֹת נָמֵי – גם בנותיהם יהיו ניזונות מנכסים משועבדים. מתרצת הגמרא: בְּשֶׁקָּנוּ לְוָלוֹ וְלֹא קָנוּ לָוָלוֹ – משנתינו מדברת באופן שהבעל הקנה לבת אשתו את מה שהתחייב כלפיה, ולא הקנה לבנותיו שלו. מקשה הגמרא: וּמַאי פָּסְקָא – וכי דבר פסוק הוא לחכמים שעושין קנין לבת האשה ואין עושין קנין לבנות, ששנו במשנה בסתם שבנותיהן ניזונות מבני חורין והיא ניזונת ממשועבדים. הגמרא מנסה ליישב: לעולם עשו קנין אף עבור הבנות, אמנם אֵימְיָא דַּהֲוַאי בְּשָׁעַת קְנָיָן מָחֲנֵי לָהּ קְנָיָן – בת אשתו מכיון שכבר נולדה בשעת הקנין, מועיל הקנין עבורה, בָּנוֹת דְּלֹא הֲווּ בְּשָׁעַת קְנָיָן לֹא מָחֲנֵי לְהוּ קְנָיָן – אך בנותיו מכיון שטרם נולדו בשעה הקנין, אין הקנין מועיל עבורם. הגמרא מקשה על תירוץ זה: מִי לֹא עָסְקִינַן דַּהֲוַאי בְּשָׁעַת קְנָיָן – וכי לא יתכן שאף בנותיו שלו יהיו בשעת קנין, וְהֵיכִי דָּמֵי – ובאיזה אופן יתכן הדבר, כְּגוֹן דְּגָרְשָׁהּ וַאֲהַדְּרָהּ – כגון, שגירש את אשתו אחרי שכבר היו לו בנות ממנה, והחזירה וכתב לה תנאים הללו, ואף שיתכן שכך יהיה, לא חילקה המשנה בדבריה, ואמרה שאין בנותיו גובות מנכסים משועבדים, ומשמע שלעולם הדין כך.

הגמרא מביאה ביאור חדש: אֶלָּא, החילוק בין בנותיו לבת האשה, אֵימְיָא דְּלֵיתָא בְּתַנָּאֵי בֵּית דִּין – בת אשתו שאין הוא מחויב כלפיה מתנאי בית דין לפרנסה, מָחֲנֵי לָהּ קְנָיָן – מועיל הקנין לגביה, אולם בָּנוֹת, דְּאִיתְּנְהוּ [–שישנם] בְּתַנָּאֵי בֵּית דִּין, דהיינו שהוא מחויב בפרנסתם מתנאי בית דין, לֹא מָחֲנֵי לְהוּ קְנָיָן – לא מועיל הקנין עבורם. הגמרא תמהה: מְגָרַע גָּרְעֵי – וכי מפני שאביהם מחויב להם מתנאי בית דין יגרע חלקם שלא יועיל להם הקנין לגבות מנכסים משועבדים.

הגמרא מביאה ביאור נוסף: אֶלָּא, בְּנוֹתָיו הַיְינוּ בַּעֲמָא – הטעם שבנותיו אינם יכולות לגבות מנכסים משועבדים, בֵּינְוָן דְּאִיתְּנְהוּ [–שישנם] בְּתַנָּאֵי בֵּית דִּין, אֵימַר צָרְרֵי אַתְּפְּסִינְהוּ – יש לחשוש שאביהן מסר להם לפני מותו צרור כסף על מנת שיתפרנסו ממנו, ולפיכך אינן יכולות לגבות ממשועבדים, מה שאין כן לגבי בת האשה שלא שייך חשש זה.

שנינו במשנתינו: 'לֹא יֹאמַר הָרִאשׁוֹן לכשתבא אצלי אזונה, אלא מוליך לה מזונותיה למקום שאמה'. הגמרא מדייקת בדברי המשנה: אָמַר רַב חִסְדָּא, וְאִי אוֹמֶרֶת – מדברי התנא שנקט 'למקום שאמה' ולא נקט 'לבית אחיה', יש ללמוד שֶׁבַּת גדילה אֲצֶל אִמָּהּ, ואף בת הניזונת מן הבנים אין כופים אותה לגור עמם אלא ניזונת בבית אמה. שואלת הגמרא: מַאי דְּבָרוֹלָה עָסְקִינַן – מנין שמשנתינו עוסקת אף בבת גדולה, דִּלְמָא בִּקְטַנָּה עָסְקִינַן – שמא מדובר רק בקטנה ומה שנקטה המשנה 'למקום שאמה' הוא מִשּׁוּם מַעֲשֶׂה שֶׁהָיָה ביתומה קטנה, דְּתַנְיָא בברייתא, מִי שֶׁמֵּת וְהִנִּיחַ בֵּן קָטָן לְאִמּוֹ, יוֹרְשֵׁי הָאָב אוֹמְרִים יְהֵא גָּדֵל אֶצְלֵנוּ, וְאִמּוֹ אוֹמֶרֶת יְהֵא בְּנִי גָּדֵל אֶצְלִי – רצוני שבני יהיה גדל עימי. מַנִּיחִין אוֹתוֹ אֵצֶל אִמּוֹ, וְאֵין

המשך בעמ' רלז

1 מַנִּיחִין אוֹתוֹ אֲצֶל מִי שֶׁרָאוּי לְיוֹרְשׁוֹ דהיינו אחיו שהם יורשיו
2 לכשימות, שמַעֲשֶׂה הָיָה שהניחו את היתום אצל אחיו, וּשְׁחָטוּהוּ
3 בְּעֶרֶב הָרִאשׁוֹן שהיה דר אצלם, בכדי שיוכלו ליורשו, ואף לגבי בת
4 יש לחוש שאחיה יהרגוה משום שהיא לוקחת מחלק ירושתם
5 עשירית מן הנכסים. ואולם לגבי בת גדולה שאין לחשוש
6 לרציחתה, לעולם תשב אצל אחיה. משיבה הגמרא: אִם כֵּן שיש
7 חילוק בין בת גדולה לקטנה, לֵיתֵנִי – שישנה התנא ׳מוליך לה
8 מזונותיה לְמָקוֹם שֶׁהִיא׳ וממילא יודעים אנו שהכוונה לכל אחת
9 לפי מה שהיא, הגדולה למקום שהיא והקטנה למקום שהיא,